


**КРИМСЬКА**  
**СВІТЛИЦЯ**

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА  
 УКРАЇНСЬКА  
 ГАЗЕТА

№ 39  
 щоп'ятниці  
 23.09.2016

www.svitlytsia.in.ua

# ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ДО ДЕРЖДУМИ РФ У КРИМУ СТАВИТЬ ПІД СУМНІВ ЛЕГІТИМНІСТЬ УСІЄЇ ДЕРЖДУМИ

**Я**к відомо, 18 вересня у Російській Федерації було проведено вибори до Держдуми. Крім того, незаконні вибори вперше пройшли на території Криму. Україна, міжнародні інституції, різні країни світу засудили вибори на Кримському півострові. «Проведення виборів до Держдуми РФ у Криму ставить під сумнів легітимність усієї Держдуми і свідчить про необхідність посилення санкцій», – про це заявила речник МЗС України Мар'яна Беца в коментарі агентству «Інтерфакс-Україна» в неділю, передає «Українська правда».

«Ми виходимо з того, що зазначені вибори є ще одним свідченням триваючої збройної агресії Росії проти України, оскільки Крим – це Україна, і ми виходимо з того, що зазначені вибори є апоріорі нелегітимними, незаконними, порушують міжнародне право, статут ООН, законодавство України, а та-



## РЕЗОНАНС

кож порушують Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН від 27 березня 2014 року, яка підтвердила територіальну цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах», – сказала М. Беца.

Вона також підкреслила, що проведення виборів «ста-

вить під сумнів легітимність усієї Державної Думи» і свідчить про необхідність посилення введених раніше санкцій «як персональних, так і загальних».

«Ми також виходимо з того, що будь-які результати цих виборів є нікчемними і закликаємо світ не

визнавати легітимність зазначених виборів, легітимність т.зв. представників і легітимність Державної Думи, і вважаємо, що потрібно посилити санкційний тиск на всіх причетних до проведення зазначених виборів», – додала М. Беца.



Зазначені вибори є апоріорі нелегітимними, незаконними, порушують міжнародне право, статут ООН, законодавство України, а також порушують Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН від 27 березня 2014 року, яка підтвердила територіальну цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах

Водночас у соцмережах з'явилась інформація, що кримчани саботували російські вибори, зокрема псуванням виборчих бюлетенів.

«Не може не тішити те, що більшість кримчан прийняли для себе рішення не брати участь у міжнародному злочині. Виборчі дільниці залишаються майже порожніми цілий день, незважаючи на погрози звільнити тих, хто не прийде голосувати. Сьогодні кримчани «обирали», чим будуть займатися у вихідний день. Особисто ми свій вибір

зробили на користь спортивного майданчика. Мені здається, що ми зробили правильний вибір на цих «виборах», – пише у себе на сторінці у Фейсбук кримчанин.

Про примусовість та обіцянки бути покараними за саботаж під час цих «виборів» пише на своїй сторінці у соцмережі й працівниця однієї з кримських лікарень: «У лікарні оформили виборчу дільницю. Крім ментів, у радіусі 50 метрів людей не спостерігається. Основна частина співробітників, звичайно ж, в даному шоу брати участь відмовляється, незважаючи на відверті погрози адміністрації. Багато хворих теж відмовилися голосувати».

Попри невизнання «виборів» у Криму низкою світових держав, 18 вересня на території Кримського півострова їх все-таки провели. Тепер настав час для відповідної реакції світової спільноти, а також інтерпретації цих «виборів» фахівцями з міжнародного права.





# ДОПОВІДЬ ООН ПРО СИТУАЦІЮ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ВИТЯГИ ПРО КРИМ

## ПРАВА ЛЮДИНИ

Нова доповідь ООН, надана у четвер, 15 вересня, в Женеві, описує погіршення ситуації з правами людини на сході України, в результаті ескалації воєнних дій у червні-серпні, а також тривалого нехтування захистом цивільних осіб обома сторонами конфлікту. Вашій увазі пропонуються резюме і висновки та рекомендації щодо Криму з Доповіді ООН про ситуацію з правами людини в Україні. З повним текстом Доповіді можна ознайомитися на сайті «Кримськотатарський ресурсний центр» (<http://ctrcenter.org/ru>).

### I. РЕЗЮМЕ

11. Напруженість на Кримському півострові і навколо нього зросла після того, як 10 серпня Федеральна служба безпеки Російської Федерації (ФСБ) повідомила про затримання поблизу міста Армянськ на півночі Криму групи осіб, яка була ймовірно направлена українською розвідкою для вчинення терористичних актів. Україна вищесказане офіційно спростувала, в тому числі і під час консультацій у Раді Безпеки ООН, скликаних з ініціативи України. Згідно з даними ФСБ, у результаті збройних зіткнень два співробітники служби безпеки Російської Федерації загинули, і як мінімум

три людини, які нібито були членами української диверсійної групи, були затримані. З обох сторін адміністративного кордону були посилені заходи безпеки. УВКПЛ звертає увагу на продовження погіршення ситуації з правами людини в Криму, разом з його подальшою адміністративною інтеграцією в Південний федеральний округ Російської Федерації, в порушення Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262 про територіальну цілісність України.

12. Право на свободу мирних зібрань продовжує порушуватися в Автономній Республіці Крим з боку де-факто влади, а співробітники «правоохоронних органів» продо-

вжують допитувати й обмежувати права осіб, які висловлюють погляди, що вважаються екстремістськими. «Суд» Криму зобов'язав заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу пройти «психіатричне обстеження». Пошук зниклих безвісти залишається безуспішним, а розслідування – безрезультатними. Відсутність відповідальності і відшкодування збитків для потерпілих сприяє безкарності.

### IX. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

202. Серйозну стурбованість викликає поступове згортання основних свобод в Автономній Республіці Крим, статус якої визначено Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 68/262 про територіальну цілісність України. Отримані з перших рук свідчення про поширені утиски прав затриманих осіб припускають, що подальша інтеграція Криму до Російської Федерації залишає мало простору для притягнення до відповідальності і реалізації механізму відновлення порушених прав.

207. Більшість рекомендацій, які були зроблені УВКПЛ у попередніх доповідях про ситуацію з

правами людини в Україні у квітні 2014 року, не були виконані, і залишаються актуальними. УВКПЛ закликає всі сторони конфлікту виконати такі рекомендації:

210. Де-факто владі Криму та Російській Федерації:

- Забезпечити ефективне розслідування викрадення Ервіна Ібрагімова та інших випадків викрадень і притягнення винних до відповідальності;
- Забезпечити безперешкодну реалізацію права на свободу зібрань і гарантувати, що всі обмеження цього права виправдані законними цілями, передбаченими міжнародними документами з прав людини. Не допускати вільного тлумачення і доповнення правових підстав для таких обмежень;
- Забезпечити право на справедливий суд та процесуальні гарантії для всіх, кого тримають під вартою, і ретельне розслідування всіх повідомлень про застосування катувань та жорстоке поводження;
- Покласти край всім практикам залякування, в тому числі проведенню допитів і винесенню попереджень «поліцією», спрямованих на створення у

людей побоювання щодо висловлення своїх поглядів;

- Припинити застосовувати положення законодавства про протидію екстремізму, спрямованого на криміналізацію свободи слова, включаючи публічне висловлення поглядів, коментарів і думок у статтях чи соціальних мережах;
- Забезпечити надання необхідної медичної допомоги Ільмі Умерову й утримуватися від таких практик, як примусове поміщення в психіатричну лікарню, які можуть бути рівносильні жорсткому поводженню;
- Співпрацювати з органами влади України для створення механізму переведення ув'язнених громадян України, які хочуть відбувати термін покарання на материковій частині України, і дозволити, щоб тих, кого переводять для відбування покарання на території Російської Федерації, могли відвідувати представники українських консульських органів;
- Надати УВКПЛ й іншим міжнародним спостерігачам у сфері прав людини повний доступ до Автономної Республіки Крим і міста Севастополь.

## ЩЕ ОДИН КРОК У НАПРЯМКУ ІНТЕГРАЦІЇ

Прес-конференцію «Стратегія збереження та сталого розвитку культури, традицій та національного колориту та самобутності кримських татар» було проведено минулої п'ятниці в «Укрінформі».

### МАКСИМ ДУБОВ'ЯЗ

Заходи модерувала перший заступник міністра інформаційної політики України Еміне Джапарова. У вступному слові вона наголошувала на тому, що сьогоднішня

ситуація в Криму «абсолютно подібна» до такої 1990 року. Й тоді, як і тепер, національні громади не мали від влади жодного сприяння в справі задоволення своїх культурних потреб. І це стосується не тільки кримськотатарської народності – як приклад гостро су-



часний, ораторка навела справу українського журналіста Миколи Семени, який потерпає від кримської «влади» просто зараз.

Представник Меджлісу кримськотатарського народу Ескендер Барієв наголосив на нагальності залучення освіче-

ної кримськотатарської молоді до державного кадрового резерву. Це дасть змогу фахівцям набутти живого досвіду державної служби, вони ж, зі свого боку, отримають можливість «допомагати керівникам міністерств і відомств інформувати про кримську специфіку...».

Перший заступник міністра культури України Світлана Фоменко висвітлила деякі тези з доповіді, що готується міністерством для засідання комітету ЮНЕСКО в Парижі наприкінці вересня.

Далі Еміне Джапарова відрекомендувала Есму

Аджиеву – нового радника міністра культури. Есма Аджиева розповіла про своє бачення поля діяльності на новій посаді і підтримала загальну тезу, що лунала в усіх виступах, – про нагальність зусиль щодо інтеграції кримськотатарської культури в загальноукраїнський культурний простір.

Наприкінці прес-конференції було досягнуто попередньої домовленості щодо робочої зустрічі фахівців обох міністерств з редакцією газети «Кримська світлиця» і керівництвом ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» з метою розширення і поглиблення взаємодії.

В ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ – МАТЕРІАЛ НА 7 СТОР.





## ІНТЕРВ'Ю

**Ситуація з оформленням українських документів кримчанам залишається складною. До сьогодні чиновники не розробили належної процедури їхнього оперативного виготовлення і мобільного оформлення. Досі українці Криму мають труднощі в отриманні необхідних документів, а часом без судових процесів неможливо вирішити власні питання. Нерідко до участі в цих, так би мовити, документальних романах долучаються волонтери. З одним із волонтерів, яка допомагає кримчанам оформити й виготовити українські документи, Оленою Антоною «Кримська світлиця» взяла інтерв'ю.**

**– Пані Олено, для виготовлення та оформлення яких саме українських документів до Вас звертаються кримчани?**

– Практично за всіма: від свідоцтва про народження і аж до свідоцтва про смерть.

**– Наскільки затребуваними є Ваші послуги в Криму?**

– Потреба допомоги в оформленні українських офіційних документів постійно зростає. Якщо, наприклад, рік тому ця потреба мотивувалася страхом, як-от, «я не зможу заїхати в Україну і відвідати могили родичів», «я не зможу заїхати в Україну для можливого оформлення закордонного паспорта» і т. ін., то сьогодні оформлення українських документів – це усвідомлений громадянський крок. Учора двоє підлітків отримали паспорти громадянина України і як думаєте, куди вони пішли? Вони поїхали вивчати ситуацію про вступ у ВНЗ. Варто тут зазначити, що люди в Криму шукають будь-яку нагоду, щоб навчати своїх дітей в Україні. Мало того, сьогодні на півострові з'явилися фірми, які беруть великі гроші за виготовлення й оформлення українських документів. Думаю, цей промовистий приклад ілюструє рівень затребуваності в наших послугах.

**– Можете окреслити динаміку звернень кримчан до Вас як волонтера щодо сприяння в оформленні українських документів?**



## ОЛЕНА АНТОНОВА: «СЬОГОДНІШНІЙ КРИМ – ЦЕ ХВОРА ДИТИНА: АБО ЇЇ ТРЕБА ЛІКУВАТИ, АБО ВОНА ПОМРЕ»

ОФОРМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ – ЦЕ УСВІДОМЛЕНИЙ ГРОМАДЯНСЬКИЙ КРОК. УЧОРА ДВОЄ ПІДЛІТКІВ ОТРИМАЛИ ПАСПОРТИ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ І ЯК ДУМАЄТЕ, КУДИ ВОНИ ПІШЛИ? ВОНИ ПОЇХАЛИ ВИВЧАТИ СИТУАЦІЮ ПРО ВСТУП У ВНЗ. ВАРТО ТУТ ЗАЗНАЧИТИ, ЩО ЛЮДИ В КРИМУ ШУКАЮТЬ БУДЬ-ЯКУ НАГОДУ, ЩОБ НАВЧАТИ СВОЇХ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

НИНІ 70% ЧИНОВНИКІВ ГОВОРЯТЬ, ЩО МИ ДІСТАЛИ ЇХ ЗІ СВОЇМ КРИМОМ. ОСЬ ЇХНЯ ФРАЗА: «ЖИВІТЬ СОБІ ПІД РОСІЄЮ». ТАКІ СЛОВА ПРОСТО ЗБИВАЮТЬ НАС ІЗ НІГ, ВБИВАЮТЬ НАС БЕЗ ПОСТРІЛУ. ДЛЯ НАС КРИМ – ЦЕ ЧАСТИНА ЖИТТЯ, І В МЕНЕ ОСОБИСТО ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ НЕ ЗГАСАЄ. ТО ЧОМУ Ж СЬОГОДНІ УКРАЇНА ВИКИДАЄ ІЗ СЕБЕ КРИМ?

– У жовтні 2014 року наша організація почала роботу, і тоді звернення кримчан до нас були масовими. 2015 рік – люди зневірилися і почали звучати сумніви стосовно можливості повернення Криму в українське правове поле, але 2016 року хвиля звернень неспинно зростає.

**– Пані Олено, а Ви запитували в кримчан, які до Вас звертаються: для чого це їм? Які основні мотиви людей, що роблять українські документи?**

– Перш за все, – навчання в українських ВНЗ. По-друге, ідентифікація себе як українців. По-третє, люди не розуміють, що буде завтра, так би мовити, підстраховуються, кажуть: «хай буде», «хочу в Європу з'їздити, а без українського паспорта не пустять». Тобто у кожного свої мотиви.

**– Чи змінилася система роботи з 2014 року? Чи легше Вам зараз працювати?**

– У 2014 році було набагато легше, тоді Херсонська область миттєво стала своєрідним центром України. На деякі моменти чиновники закривали очі, розуміючи, що ситуація неоднозначна і не завжди можна її оперативно вирішити. За два роки стало очевидним, що Крим сьогодні – це велике навантаження. Нині 70% чиновників говорять, що ми дістали їх зі своїм Кримом. Ось їхня фраза: «Живіть собі під Росією». Такі слова просто збивають нас із ніг, вбивають нас без пострілу. Для нас Крим – це частина життя і в мене особисто любов до України не згасає. То чому ж сьогодні Україна викидає із себе Крим?

Є двері, які для волонтерів сьогодні зачинилися. Нам ускладни-

ли життя. Але світ не без хороших людей. Звичайно, нам стало важче, особливо, коли сьогодні з'явилися цілі фірми, які займаються виготовленням українських документів за гроші. Не секрет, що свідоцтво про народження дитини можна зробити за 600 доларів США за тиждень, а паспорт громадянина України коштує 25000 російських рублів.

**– Який інформаційний ресурс Ви використовуєте, щоб кримчани про Вас знали? Як Ви поширюєте інформацію про свою діяльність?**

– Найефективніший спосіб – рекомендаційний. Наші клієнти нас рекомендують іншим. Крім того, працює сторінка Громадської організації «Шторм» у Фейсбуці, зараз ми працюємо над розробкою однойменного сайту.

**– Чи не ускладнює Вам життя в Криму волонтерська діяльність?**

– Ні, бо це мій нормальний стан, це – моя сутність. Я щаслива від того, що лише свідоцтв і паспортів завдяки нашій організації отримано більше 700. Єдине, що може завдати мені неприємностей, – силові структури. Але я не веду жодної пропаганди і не порушую закон.

**– Як Ви думаєте, чи змінилися настрої кримського населення в 2016 році щодо бажання жити в РФ? За Вашими спостереженнями, як часто ностальгійні настрої сьогодні зустрічаються серед кримчан?**

– О! Вони зараз уже почали по-іншому висловлюватися. Це така фазова картина. Якщо раніше звучало, що Путін ніколи не віддасть Крим, на відміну від України, у нас нема війни, то сьогодні все виразніше і частіше чути, що при Україні було краще. Ностальгія, може, не стільки за Україною як країною, а за рівнем життя і за тим кращим становищем, бо, за їхніми словами, були доходи більші, свободи було більше. Кримчани – це такі люди, що їхня гордіня не дозволить їм визнати помилковість їхнього вибору. Повернення Криму – пріоритет України, але цього сьогодні не видно і цим користуються волонтери-заробітчани, перевізники, чиновники-бюрократи... Сьогоднішній Крим – це хвора дитина: або її треба лікувати, або вона помре.

**РОЗМОВЛЯВ  
ІГОР СВІТЛИЧАНИН**



ОЛЕКСАНДР  
ПРОШЕВСЬКИЙ

## ЖИТТЯ

Трохи про нашого героя та його походження. Син польської князівни однієї з гілок славетних Радзивілів і відомого в столичних світи імперії гульвіси на прізвисько «Длинный Фирс», який вів свій рід від Гедимінаса, Левко рідною мовою мав польську. Онук прототипу «Пікової дами», французьку мав за робочу мову. Обраний фах і перспективи кар'єри вимагали ще й вітчизняного диплома, тому закінчив для того університет Московський. А й вивчив російську, та все життя вирізнявся характерним у ній твердим акцентом. І знав тих мов князь не три, більше, зокрема, й кримськотатарську, – що згодом немало чомусь дратувало найвідомішого, мабуть, з приятелів князя – Федора Шаляпіна. Але це буде потім: і Крим, і світова слава, а починав князь кар'єру офіційно в імперському МВС, а ще – було його запрошено до напівлегальної групи юристів, в якій – за негласним дорученням Олександра II – готувалася для імперії Конституція...

Але не так склалося, як бажалося – що в імператора, що в князя.

До неабиякого інтелекту мав князь ще й шалену вдачу, нестримний темперамент – хоч якось зміг органічно у собі поєднувати європейську волелюбність – з максимумом відданого служіння імперії... І коли наламавав таких дров в особистому житті, що й кар'єру довелося покинути, – перебрався князь у Крим, і рушив до своєї слави зовсім вже іншими сходинками. Захопився князь виноробством. Ця половина життя й діяльності Льва Голіцина настільки широко відома, що немає сенсу про це переказувати навіть й стисло. Але є аспекти, які наразі актуальні, й на чому загостримо нашу увагу.

## ЦАРИНА

Дипломи князь мав правничі, а виноробством цікавився ніби приватно. Диплома він з цього не мав, але мав самоосвіту настільки ретельну й обширну, що згодом отримав негласне звання «король експертів» у цій царині. Налагодував правильне виноробство в Молдові – в тій самій Молдові, чії вина ще за часів Пушкіна вважалися питвом, не вартим вишуканого смаку – їх пили селяни як воду, і міцність їхня була відповідного рівня. Голіцин вка-

## ІСТИНА У ВИНІ...

ПРОДУКТ СОРТУ  
Й МІСЦЕВОСТІ

**Людство – дивна спільнота, в житті якої – й це неупереджений дослідник із цікавістю, мабуть, зауважив би – забезпечення радощів життя є не менш важливою справою, ніж, власне, самої життєдіяльності. Навіть коли про сенс отих от радощів згодом починають сперечатися ті, хто переймається другим, тобто, власне, життям людини як істоти біологічної – й як істоти соціальної. І, попри зауваження медиків і правників, людство продовжує плекати джерела обидва, рівно славлячи як хліб, так і вино. Нащадок древнього роду воїнів й адміністраторів, який у другій половині XIX ст. вчився на правника «у європах» й був серед кращих юристів свого часу, в історію увійшов згодом як – «великий російський винодел князь Лев Сергеевич Голицын». У цій царині князь працював широко, по усьому півдню імперії, та найбільш яскравою лінією в спектрі досягнень князя-винороба стала лінія Криму.**



зав на доречність використання їх як сировини для отримання винного спирту... Можливо, молдавські дослідники більше розкажуть про внесок Голіцина в сучасну славу кагорів та бренді Молдови, а ми до свого Криму.

В кожній непротій справі є свої внутрішні секрети, небачені на чуже око нібито дрібниці, від яких залежить як успіх, так й принципові відмінності. Коли князь Голіцин приступив до вивчення й розбудови виноробства в Таврії, бестселером винного ринку були рейнвейни. Тонкі, делі-

катні, вишукані сухі, або правильніше, – столові вина. Поміщики кримські закуповували рейнські лози, акліматизовували так чи сяк їх у своїх «виноградних садах» і... отримували щось зовсім інше, ніж рейнвейн. Звісно, справа не легка – самі винороби так кажуть: «Не той винороб, хто приготує бочку міцного, – а той винороб, хто виробить відро сухого!». Сухе не йшло. Та, до речі, й народ його не полюбляв, віддаючи перевагу «солоненькому». Або ж вже – горілці. А горілки не полюбляв князь. Ні, не вишуканої грапи – виноградну він робив й сам – а того масового пійла, що без нього не може нібито й жити простий людина православний. Це – з одного боку.

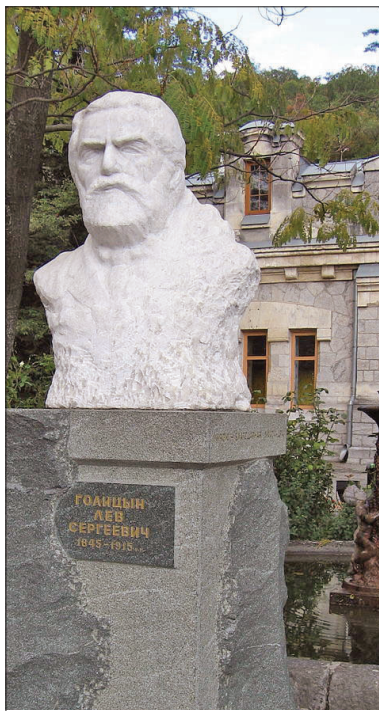
А з другого, – як показали власні дослідження князя – із виздобутку лоз рейнських у приморській полосі гірського Криму виходили дуже непогані... лафіти. А цей тип вина й полюбляв і простий собі людина, та й небідні його не цуралися. Це ті самі вина, які зараз відносимо до категорії десертних. І це був той шанс, що став історичним, і князь його не впустив!

З іменем Голіцина пов'язують, перш за все, шампанське Нового Світу. Це так, це всесвітня слава, це тріумф на Всесвітній виставці в Парижі 1899 року, це невід'ємний бренд крихітного смт Новий Світ під кримським Судаком, це збережена й через століття якість, це, подійкують, ще не так давно – той напій, який смакували на Новий рік й у замку Віндзор, et caetera, et caetera...

Але був аристократ Голіцин перш за все державником, вболівальником й здоров'я народного, й за мету мав зробити смачні напої Тавриди... демократичними. І пішла робота. Колекційний виноградник у Новому Світі – 600 чи то 800 сортів з усього світу. Найкращі в світі погребі для витримки марочних вин у Масандрі ним побудовано для царського виноробства. Згодом в долині К'юоз, що нині зветься Сонячна Долина, – вже на основі ретельно досліджених місцевих, ще за античних еллінів та вірменів середньовіччя завезених, сортів – розбудовано тамтешнє унікальне виробництво – теж не під власним гербом, а номінального власника цієї напівпустелі князя Горчакова... Ні, не Голіцин виробив славетний «Чорний Доктор», це зробили його учні вже в 30-ті роки XX ст., але в побудованих ним унікальних погребах Архадересе.

З вин, що увійшли в наші часи із авторством Голіцина, – взагалі





**Лев Сергійович Голіцин**, князь (12 серпня 1845, Стара Весь, Люблінська губернія, Польща – 26 грудня 1915, Феодосія, Крим).

Походив зі старовинного роду потомків Великого литовського князя Гедиміна. Навчався в Парижі, у 1871 році закінчив юридичний факультет Московського університету. У 1872–1874 роках продовжував навчання у Лейпцигу та Геттінгені. Під час перебування у Франції вивчав досвід приготування виноградних вин.

У 1878 році придбав великий маєток Новий Світ поблизу Судака на Чорноморському узбережжі Криму. Тут він вів селекційну роботу. В кінці 1880–1890 років побудував у Новому Світі виноробний завод і винні підвали в горі Коба-Кая. Тоді ж Лев Голіцин почав виробництво ігристих вин. У 1891–1898 роках обіймав посаду головного винороба Удельного відомства. За його керівництва були розширені і побудовані найбільші в Криму винохосовища в Масандрі, Ай-Данілі, Ореанді і Лівадії. 1912 року, прагнучи зберегти унікальне господарство, Голіцин подарував царській родині частину свого маєтку із землею, колекцією вин та завод шампанських вин з підвалами.

Був похований у склепі на виноградниках у Новому Світі. Поховання не збереглося.

найкращий з червоних вітчизняних портвейнів, фаворитне вино останніх російських царів – «Лівадія». Років зо 20 тому винороби Капсіхору – вже учні учнів Голіцина – відновили шляхетне в своїй простоті «Сьоме небо» – 50 на 50 білий мускат з аборигенним судацьким кокором. І ще одне особливе вино: «Алушта». Коли винороби Алушти представили на княжий суд вишукане червоне столове місцевого видобутку, «король експертів» оцінив його дуже високо. Але сказав, переказують, так: «Виноград та вино – продукт сорту й місцевості! Ба не називайте цей шедевр по сорту й якості – «бордо». Ні «бордо таврійське», ні «бордо кримське», а назвіть його за місцевістю. Так отримало свою справжню назву найкраще із столових вин «Масандри» – марочне червоне столове «Алушта». Це – легенда, бо усталилося в цьому вигляді унікальне це кримське вино аж перед Другою світовою, але основи, як і все в Масандрі та Къозах (як і приміром, у Абрау-Дюрсо), заклалися ще за Голіцина.

До речі, столові вина в гірській частині Криму виробляти недоречно. На те є степ – і, що характерно, для виробництва кращих у світі (принаймні на свій час) шампанських сировину для них завозив князь з виноградників «нижньої течії Дніпра» – де їх розводив зять Голіцина, князь Трубецькой.

## СПАДЩИНА

Князь мріяв передати свій багатий досвід і напрацювання напруженої роботи винороба Державі. Він виплекав цілу плеяду вітчизняних виноробів ХХ ст. з учнів Нікітського училища, а мріяв про Академію Вина. Для цього він і подарував цареві свій

улюблений Новий Світ, але... війна, I світова, до закінчення якої князь не дожив, а буремними вітрами 20-х і прах подружжя Голіциних вивержено було з скромного склепу посеред долини Парадізу, що й скульптуру для нього не встигли привезти з Італії: сумний янгол, що спирається тихо рукою на гриву могутнього лева...

З середини 30-х років почалася нова розбудова виноробства в Криму, учні Льва Голіцина знову отримали завдання державного рівня, і багато що встигли зробити... Аж Друга світова спричинила ще й неприродної трагедії: чергової депортації кримських татар, а там і вірменів, болгар, греків. Виноградарство Криму залишилося без більшості трудового селянства. Спроби замінити їхні робочі руки такими селян російського нечорнозем'я навіть з усією напругою нечисленних місцевих виноградарських кадрів були неадекватні, бо виноград – не картопля, не льони з конопллями – вимагає геть інших підходів...

1954 року до справи взялась Україна. Про важливість для держави цієї галузі красномовно

свідчать ордени і золоті зірки, що ними відзначалися досягнення виноградарів Криму. I – численні золоті й срібні медалі вин Масандри, Золотого Поля, Нового Світу. Досягли належної якості столові Інкермана. Знайшли свого поціновувача важкуваті портвейни Коктебеля, а бренді Коктебеля досягли рівня, достойного імені «копьяк». Цікаві вина з'являлися у виноробів Бахчисарая. Вже в 90-ті роки Сонячна Долина відновила свої класичні напрацювання та стала монополістом унікального бренду «Чорний Доктор». Вина виробляла навіть Феодосія, й Євпаторія щось намагалася випустити сухе... Втім, вони не набули слави «старих» брендів...

Часи змінюються, змінюються смаки й мода, в моді знову рейнвейни. Впала «залізна завіса», споживач скупштував модні вина Чилі й Південної Африки, розібрався, що таке є справжній – португальський – портвейн, відкрився доступ до вин «старих» Іспанії, Італії, Франції... Кримські вина під марками «Масандра», «Інкерман», «Новий Світ» продовжували тішити любителів класичних кримських

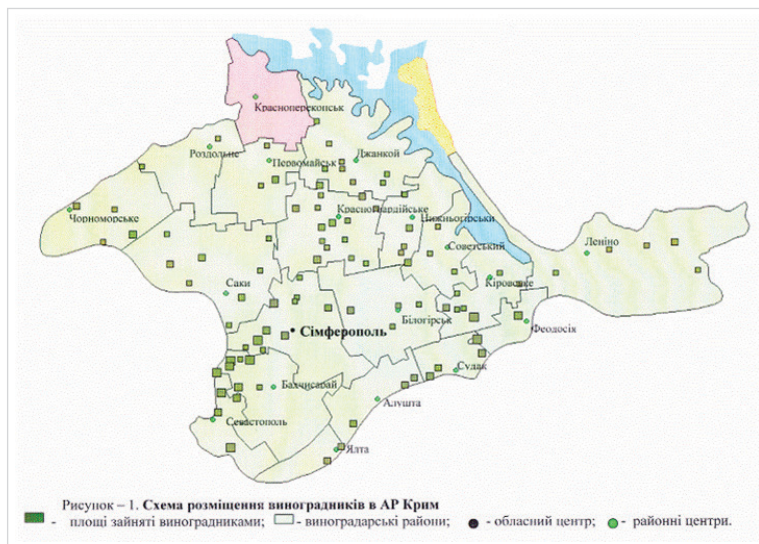
вин. Та й рівень їхньої якості був такий, що навіть й ординарна масандрівська та сонячнодолинська продукція аж ніяк не викликала бажання кваліфікувати її бодай якимось із зневажливих термінів, яких дотепний споживач багато вигадав для окремих аналогів...

## СУЧАСНІСТЬ

Князь Голіцин був правником і виноробом, і за його участі було розроблено понад сто років тому Закон Російської імперії «Про вино», який фахівцями й досі визнається одним із найдосконаліших у світі. Та правова колізія, що виникла в Криму холодної весни 2014 року, ставить перед галуззю майже напівглухого куту запитання. З одного боку, – брендами «Масандра», «Новий Світ», «Сонячна Долина», торговими марками «Інкерман», «Коктебель» тощо володіє держава Україна. З іншого, – держава Україна наразі не має фізичної можливості контролювати технологію, якість, відповідність нормі тощо – продукції виробничих потужностей, що знаходяться в Криму. Золоте правило виноробства – «... продукт сорту й місцевості» – виключає будь-яку можливість перенесення виробництва вин, скажімо, «Масандри» кудись в інше місце. Або навіть менш специфічного «Інкермана». Може, «Коктебель» – це ще не бренд, – та стала торгова марка дуже впізнаваного характеру виробів, що потребують сонця і «хрящуватих» ґрунтів «Країни голубих вершин». Можна посперечатися хіба що щодо «Нового Світу», бо в окремі роки й дегустатори ледь вгадували, де вдалий «Новий Світ», а де вдале «Артемівське»... але це вже до фахівців. Показовий тут бренд «Чорний Доктор» – вина з цією ж назвою з Молдови і «Масандри» в дегустаційному залі «Сонячної Долини» відверто експонувалися як... підробка! – хоча винороби Капсіхору наполягали, що їхній «Чорний Доктор» не гірший... Втім, щодо перенесення бренду з Криму навіть ніхто й не шепотів.

Тож поки сумуватимемо. Скажімо собі відверто: «Масандри» – нема. Хіба що в колекціях вин виробництва до 2014 року. Нема «Інкермана». «Коктебель» – нема. Є холодна весна 2014 року, наслідки якої знову доведеться показайськи розгрібати знову ж нам: Україні.

Не звикати. Впораємось. Все повертається на кола свої.







## НЕЗВІДАНЕ

Серед тих етносів, історія яких творилася в Криму, особливе місце займають кримчаки. Назва «кримчаки» є скороченим варіантом повної назви «кримчаки-євреї», що, своєю чергою, є калькою з кримсько-татарської назви «яхуділер киримча» («євреї кримського зразка»). У другій половині XIX ст. термін «кримчаки» став основним для означення цієї етнічної групи в офіційних документах (спочатку він використовувався для розрізнення місцевих тюркомовних євреїв-рабанітів і тих євреїв, які почали оселятися в Криму після 1783 р.) і лише наприкінці XIX – на поч. XX ст. він став етнічним. Саме на цей час припало завершення процесу етнічного самоусвідомлення громади.

ЯРОСЛАВ САМОВИДЕЦЬ

## 3 ІСТОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ

Дослідники сходяться на думці, що кримчаки – це одна з гілок єврейського народу, що почала формуватися й осібно розвиватися в Криму з часів раннього середньовіччя. Історичні пам'ятки свідчать про перебування євреїв на території Криму ще в I ст. н. е. У часи Боспорського царства єврейські громади стають помітними в Криму і на прилеглих територіях. Так, персидський географ Ібн-аль-Факіх місто Самкерць (Тмутаракань, Таманський півострів) називає «єврейським». Одним із центрів зосередження євреїв став також Херсон (так у середньовіччі називали Херсонес).

У часи хозарського правління кількість євреїв у Криму зростає, сприяє цьому насамперед іудаїзм, який популяризується в Хозарському каганаті, до того ж євреї-біженці з інших держав почали оселятися тут. Торговельні можливості Криму стали важливим чинником у розвитку півострова в XIII столітті, що, зокрема, приваблювало євреїв-купців з різних країн. Єврейські торговці і ремісники згадувалися в італійських документах і в статуті кримських генуезьких колоній. Тобто євреї в основному оселялися в ключових торгових центрах Криму, як-от: Каф-



# ЕТНОС, ЩО СТРИМКО ЗНИКАЄ



фе (Феодосія), Солдаїя (Судак), Чембало (Балаклава), Воспоро (Керч) тощо. Мало того, в 1309 р. в Каффе будується синагога. Економічний розвиток євреїв у Криму сприяв їхньому культурному підйому. Книга Аврахама Кірімі (тобто Кримського) «Сфат ха-емет» («Мова істини», 1358) є першим оригінальним твором на релігійну тематику, що зберігся від євреїв Криму.

Від часу занепаду генуезьких колоній кримські євреї переміщуються від прибережних місць у центр півострова. З XIV ст. велика частина кримчаків проживала в Солхаті (Старий Крим), пізніше – у Карасубазарі (Білогірськ).

## КРИМЧАКИ І КАРАЇМИ

За часів Кримського ханства кримчацька громада проживала компактно в східній частині Ка-

расубазара уздовж лівого берега річки Кара-су (аж до початку XX ст. ця місцевість мала назву «Кримчацька сторона»). Кримські євреї-рабаніти і караїми зазнають сильного культурного впливу татар. Знаково, у цей час заняттям кримчаків стало посередництво у справах викупу євреїв, захоплених татарами у полон. Уже в цей час відмінності між євреями-рабанітами та караїмами були очевидними. Для розрізнення цих спільнот в усній мові кримських татар почали використовуватися спеціальні слова. Так, євреї-рабаніти іменувалися «зюлофлю чуфутлар» (євреї з пейсами), а караїми – «зюлофсюз чуфутлар» (євреї без пейсів). Показово, що наприкінці XVIII ст. кримчаки-рабаніти становили 25% від загального числа іудейських підданих ханства (приблизно 800 осіб), а караїми – 75%

(2600 осіб). Єврейська громада Криму впродовж усього свого історичного розвитку постійно наповнювалася євреями-вихідцями з інших земель, яких приваблював півострів або економічними перспективами, або як притулок від переслідувань.

## ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ КРИМЧАКІВ

Кримчаки-рабаніти перейняли у татар низку звичаїв і традицій і вже з XIII ст. стали тюркомовними. Мова кримчаків – це варіант кримськотатарської мови, формування якого проходило за участі іврито-арамейської лексики та фонетики. Кримчацька мова – це, власне, етнолект, що належить до кипчацької групи тюркських мов. Нісім Леві Чахчір, кримчацький автор, називав цю мову «татарською».

Пам'ятками писемної культури кримчаків були «джонки» (рукописні зошити, написані єврейським алфавітом, де вміщено основні молитви і фольклорні тексти (казки, прислів'я, приказки)), низка текстів ділових документів від XV століття, переклади священних текстів з давньоєврейської. Основною мовою богослужіння, ділових текстів, надгробних епітафій, наукових і теософських праць до початку XX ст. залишався іврит. У 1920-1940-х рр. кримчаки використовували латиницю, а з 1945 р. – кирилицю.

В етногенезі кримчаків брали участь нащадки євреїв, які прибули до Криму в складі різних хвиль єврейської міграції і консолідувалися в XIV–XV ст. навколо рабанітизму – течії іудаїзму, що сповідує Старий Заповіт і Талмуд.

Крім усталених іудейських релігійно-обрядових систем, кримчаки виробили і низку специфічних традицій. Приміром, кримчацький к'аал (так називається будинок молитви кримчаків) орієнтований не на схід, як традиційні синагоги, а на південь, подібно до мусульманських храмів. Богослужіння проходять двічі на день: уранці та ввечері. У приміщенні молитовного залу відсутні стільці, тому віруючі сідають на застелену ковдрою підлогу, схрестивши ноги. Релігійні громади займалися допомогою бідним, тому жebraків серед кримчаків не було.

Особливість кримчаків дається взнаки й у площині побуту. Аж до XIX ст. було поширеним багатоженство. Патріархат був основою сім'ї до XX ст. Дівчата вихо-

дили заміж у 13-16 років. У шлюбних взаєминах допускався інцест (наприклад, дядько міг взяти за дружину племінницю). Удови не мали права вийти заміж вдруге, бо, згідно зі світоглядними уявленнями, чоловік і дружина є нерозлучними навіть після смерті. Загалом побут кримчаків був дуже подібним до побуту кримських татар.

## КАТАСТРОФА ДЛЯ КРИМЧАЦЬКОГО ЕТНОСУ

Перед приєднанням Криму до Росії у XVIII ст. кримчацька громада Криму складала близько 800 осіб. На часи правління Російської імперії припадає перший удар по кримчаках. Скажімо, у XIX ст. через економічний спад кримчацька громада перебуває в становищі культурного занепаду. Про це свідчать звернення кримчаків до російського царя Олександра I, що серед них не було жодної людини, яка б володіла російською мовою. Економічні негаразди, що виникли через дискримінаційне російське законодавство щодо євреїв, спонукають кримчаків до пошуку кращого місця проживання. У такий спосіб кримчаки розселилися за межами Карасубазара і створили осередки в Сімферополі, Євпаторії тощо.

У 1913 р. ініціативна група кримчаків зробила перепис свого народу. За його даними, кримчаків на півострові налічувалося 5282 людини, з них чоловічої статі – 2714, жіночої – 2568. Перед Другою світовою війною на території СРСР нараховувалося близько десяти тисяч кримчаків, більшість з яких проживали на території Криму. Природний розвиток кримчаків був перерваний німецькою окупацією півострова, у ході якої в рамках «єврейських чисток» позв'язано було вбито 80% кримчаків. Це стало непоправною катастрофою для кримчацького етносу. Після війни в Криму нараховувалося 700-750 кримчаків.

За роки радянської влади, починаючи від 1918 року, були знищені кладовища і молитовні будинки кримчаків.

З 1990-х років велика кількість кримчаків виїхала до Ізраїлю. Найбільша громада англійських кримчаків-емігрантів проживає нині в США.

На початку XXI ст. кримчаків у Криму було 200 осіб, лише дехто з них володіє кримчацьким етнолектом, практично повністю втрачена релігійна традиція.





## МУЗИЧНА ШКОЛА «МАКАМ» НАВЧИТЬ ГРИ НА КРИМСЬКОТАТАРСЬКИХ ІНСТРУМЕНТАХ

### МУЗИКА

У ДП «Кримський дім» почала функціонувати перша музична кримськотатарська школа. Національна школа-студія має назву «Макам». Створення школи сприяє відновленню музичного мистецтва і розвитку кримськотатарської культури. Частина музичних інструментів була придбана в Туреччині.

ЛІНА ГОЛУБ

«В майбутньому кияни зможуть послухати музику на кримськотатарських інструментах. Ми плануємо організувати невеликий дитячий ансамбль», – повідомив Джеміль Каріков, композитор, лауреат Державної премії АРК.

Школа-студія поділяє дітей на дві частини: перша – це діти, які грають на музичних інструментах, друга – це діти, які співають і проходять предмети сольфеджіо та теорію музики. Зараз у школі нараховується більше 30 учнів. Навчитися грі на музичних інструментах можуть не тільки діти, а й дорослі. Кримськотатарська музична школа проводить заняття чотири рази на тиждень.

«На даний момент йде підготовка хореографічного залу для того, щоб у дітей були всі комфортні умови для навчання. «Кримський дім» – найзручніше місце для школи, тому що дітям важко зібратися з усього Києва», – сказала хореограф Ельнора Халілова.

Зараз у школі реалізуються уроки хореографії, які будуть мати два напрямки, – це діти, які будуть виступати перед публікою, і кримські татари, які хочуть танцювати виключно для себе. Серед учнів уже є дві українки. Уроки хореографії будуть проводитись два рази на тиждень, пізніше – три.

«Підготовка майстрів гри на кримськотатарських інструментах буде першим кроком розвитку музичної школи, наступними – систематизація знань про культуру та запис традиційних зразків кримськотатарської музики», – заявив Олексій Скорик, директор ДП «Кримський дім».

Ініціатива створення музичної школи виникла зі спільної роботи директора Державного підприємства «Кримський дім» Олексія Скорика з композитором Джемилем Каріковим. Раніше не було жодної музичної кримськотатарської школи, а музика є однією із найважливіших частин національної культури будь-якого народу.



Інформаційні агенції розповсюдили звістку про формування журі національного відбору, котре обиратиме представника України на «Євробачення-2017», яке прийматиме Київ.

### ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Першими відомими членами цього журі стали Джамала і Костянтин Меладзе.

Керівник національного відбору Наталія Франчук так прокоментувала ситуацію з запрошенням і згодою Джамали:

– Ми дуже раді тому, що другим членом журі стала Джамала. За великим рахунком, іншого кандидата і бути не могло: поперше, саме Джамала принесла перемогу Україні на Євробаченні 2016, по-друге, вона зможе поділитися досвідом участі в конкурсі й максимально підготувати нового учасника.

Гендиректор Національної телекомпанії України Зураб Аласанія вважає, що присутність Джамали в журі підштовхне виконавців брати участь у конкурсі:

– Упевнений, що присутність у журі справжньої пере-

### НАШІ



## НЕ ЗА ГОРАМИ «ЄВРОБАЧЕННЯ»

можниці, яка уособлює втілену мрію, спонукатиме круті музичні гурти й талановитих виконавців, якими багата наша країна, брати участь у конкурсі та надихатиме конкурсантів викладатися на повну, – запевняє очільник НТКУ. – Джамала погодилася бути в журі національного відбору на «Євробачення-2017». Здавалося б, логічний крок, що й гадати про це, чи не так? Не так. Логічним є запрошення

української кримськотатарської співачки в журі національного відбору. А ось згода Джамали, яка після перемоги на «Євробаченні-2016» стала без перебільшення світовою зіркою, свідчить про те, що вона залишилася тією ж Джа – дівчинкою з відкритою та щирою душею!

Нагадаємо, що наступного року конкурс «Євробачення» пройде в Києві в Міжнародному виставковому центрі.

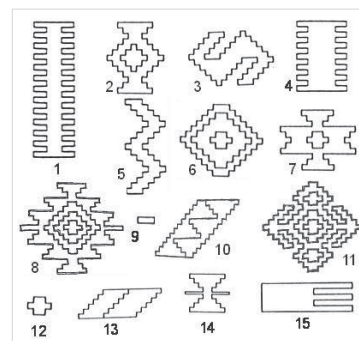
## ВІЗЕРУНКОВА ДУША НАРОДУ

### МИСТЕЦТВО

На прес-конференції «Стратегія збереження та сталого розвитку культури, традицій та національного колориту та самобутності кримських татар» було презентовано такі теми: шляхи об'єднання, соціалізації і збереження етнічності кримських татар; національна ідентичність як неодмінна умова стійкої державності; виклики сучасного суспільства; діяльність проекту «Візерунки світу».

### МАКСИМ ДУБОВ'ЯЗ

Якщо перші два, а за великим рахунком і третє, питання досить загальні, то в четвертому зосереджено питому конкретику, яка вже реалізується на практиці. Радник міністра культури України Есма Аджиева, представляючи Стратегію ревіталізації і стійкого розвитку культури кримськотатар-



ського народу, наголосила, що метою Стратегії є «максимально інтегрувати в сучасне життя той обсяг знань про культуру кримськотатарського народу, який у нас є, і продовжувати вивчати і документувати достатньо фрагментовані знання про нашу багату спадщину». Як підкреслила Есма Аджиева, «події останніх двох років в Україні і, зокрема в Криму, загострили актуальність нашої ідентичності, і ми це спостерігаємо щодня в широкому використанні символіки, національного одягу, в бажанні говорити рідною мовою. Наприклад, проект «Ві-

зерунки світу», який був підтриманий Швейцарським агентством співпраці і розвитку (SDC), здійснюється впродовж 2016 року в Києві. Суть його в створенні робочих місць для майстрів прикладного мистецтва, кераміки, вишивки, тих, хто працює з металом у стилі кримськотатарської філіграні. Ми реставруємо велику колекцію прикладного мистецтва, яка містить предмети побуту кримських татар, національний одяг, ювелірні і керамічні вироби», – розповіла доповідач. Важливим завданням Есма Аджиева також вважає створення навчального модуля з розшифровки кримськотатарського національного орнаменту й інтеграція його в профільні навчальні заклади України. «Згодом створення навчального посібника з кримськотатарської орнаменталістики може стати основою для заявки і реєстрації в ЮНЕСКО нашого національного візерунка як частини спадщини нематеріальної культури кримських татар», – резюмувала радник міністра культури України.





## КНИГА ПІД ЗНАКОМ КРИМУ (З НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА С. КОЧЕРГИ)

## УКРАЇНСЬКА ІФІГЕНІЯ

## ТРЕТІЙ ПЕРІОД У КРИМСЬКОМУ ЛІТОПИСІ ПОЕТЕСИ (1907 – 1908)

Майже через 10 років Леся Українка знову потрапляє у поле тяжіння Криму. Цього разу під дамковим мечем опинилося здоров'я її друга К. Квітки. Завжди самовіддана в ставленні до друзів, поетеса вирішує будь-що відправити його з холодного Києва на Південь із його богоданним цілющим кліматом. Грошей вистачало тільки на три місяці в Криму, і Леся Українка вважала за потрібне бути повсякчас поряд із другом. Із К. Квіткою вона вже була знайома майже 10 років, і він теж не раз намагався бути поруч у скрутний час. Юрист за фахом, за покликанням К. Квітка був музикознавцем-фольклористом, хоч посправжньому його талант науковця розквітне пізніше.

Захворівши на туберкульоз, К. Квітка відчув сердечне піклування поетеси. У березні 1907 року вони вдвох виїхали до Севастополя. Там зупинилися в готелі Кіста, але місцевий лікар порадив їм влаштуватися на Південному березі. Важко добиралися в ландо до Алупки, але й там виявилось холодно, незатишно, навіть закрутила метелиця, тому змушені були шукати притулку в Ялті.

Тут до певної міри поетеса відновлює звичний ритм життя, повертається інтерес до лектури. Поступово береться за перо. Тут поетеса «вигладжує» драматичну поему «Кассандра», під якою стоїть дата: 5 травня 1907 року. Цей твір побачив світ у 1 і 2 числах журналу «Літературно-науковий вісник», які Леся Українка отримала також у Ялті.

Весна 1907 року відзначилася також створенням драматичного діалогу «Айша та Магомет» на основі мусульманських легенд. У цьому творі, де порушено проблему шлюбу й подружньої вірності, мимо волі вгадуються думки поетеси про власні сімейні узи й навіть пророче бачення майбутнього, найвірогідніше, на підсвідомому рівні. Якраз тоді Леся Українка вирішила вийти заміж за К. Квітку. Після повернення з Ялти вони повинчалися у Вознесенській церкві на Деміївці в Києві.

Подружжя Квіток усвідомлювало, що здоров'я обох не дозволить їм жити постійно влюблених для серця місцях. Необхідно було знову перебиратися на Південь. Вибір зробили на користь Криму. Напередодні одруження К. Квітка звернувся в Сімферопольський



Климент Васильович Квітка, чоловік Лесі Українки

суд із проханням перевести його на роботу в Крим і згодом отримав призначення в Ялту. Це місто, окрім сприятливого клімату, обіцяло культурне середовище, про яке також думалося перед від'їздом на тривалий термін. Особливо імпульсувало те, що в Ялті періодично мешкали українські письменники й діячі культури, із якими Квітки мали б нагоду спілкуватися, тут з успіхом проходили гастролі корифеїв українського театру й набув популярності місцевий театр малоросів-любителів драматичного мистецтва під керівництвом П. Націлевіча (1906-1918).

Леся Українка продовжувала плідно працювати: будучи у Балаклаві, народився вірш «За горою блискавиці», хоча поетеса владно манила до себе ширшим простором драматургія. У вересні вона багато читала й намагалася завершити великі твори, розпочаті раніше, серед них – драму «У пущі».

Поступово поетеса реалізувала й свої нові творчі замисли, як завжди, розмаїті. В Ялті вона диктувала стат-



тю про театр, писала оповідання «Розмова», продовжувала працювати над незакінченими драмами. Зрідка вдавалася до поезії.

Літературна праця поетеси на кримській землі увінчалася новими здобутками. У Євпаторії вона написала вірш «Хвиля», в якому блиснула майстерною звуковою інструментовкою. Останній великий твір, який Леся Українка викінчувала в Криму, – драма «Руфін і Прісцилла». Під чорновим варіантом автографа стоїть дата – 28 серпня 1908 року, хоч авторка вдосконалювала текст упродовж 1909-1910 років; 1911 року драму було надруковано в журналі «Літературно-науковий вісник».

Восени 1913 року подружжя Квіток остаточно змиралося з необхідністю шукати притулок на Кавказі. Довелося відмовитися від мрії придбати в Ялті домівку, на що батько Лесі Українки подарував тисячу карбованців. Та прощання з Кримом усе відкладалося. Причиною затримки Лесі Українки в Криму до зими став стародавній український інструмент кобза, або ж бандура. Письмениця палко шанувала бандуристів і майстрів кобзарської справи, сама в зрілому віці вирішила навчитися грати на бандурі. Особливо турбувало поетесу те, що відійде останнє покоління кобзарів, і разом із ними Україна втратить свідчення своєї історії, що зберігалася в народних піснях і думах. Ось чому разом із К. Квіткою вона задумала організувати експедицію для запису українських народних шедеврів.

Ще перебуваючи в Євпаторії, Леся Українка заручилася підтримкою в експедиції таких відомих знавців фольклору, як Ф. Колесса, В. Гнатюк, О. Сластьон. Улітку експедиція під керівництвом Ф. Колесси вирушила на Полтавщину, де за допомогою фонографа були записані кобзарі М. Кравченко, П. Деревченко та інші. Не-

вдовзі Леся Українка дізналася, що в Севастополі, у свого сина живе відомий кобзар харківської школи Г. Гончаренко. Поетеса відразу загорілася бажанням записати увесь його репертуар, щоб безслідно не втратити, як це сталося, наприклад, із більшістю унікальних творів, які виконував видатний кобзар О. Вересай. Вона замовила через пошту фонограф і воскові валики, на які робили аудіозаписи, і на початку зими їх отримала. За Г. Гончаренком відправила служницю, а сама навчалася орудувати апаратом, наспівуючи українські народні пісні. На щастя, ці записи збереглися, тож голос великої письменниці можуть почути нащадки.

Дев'ятнадцять валиків із зібраними матеріалами Леся Українка надіслала до Етнографічної комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Кобзарські думи стали прощальним акордом перебування Лесі Українки в Криму.

1972 року в Ялті було споруджено пам'ятник Лесі Українці (скульптор Г. Кальченко), а в 1993-му здійснилася мрія покоління «шістдесятників» про відкриття Музею поетеси. Традиційним стало щорічне Всеукраїнське культурно-мистецьке свято «Лесина осінь». Усе це свідчить про те, що Леся Українка назавжди повернулася в «країну світла й прозорої блакиті», яку вона натхненно оспівувала в своїх творах.

ПУБЛІКУЄТЬСЯ  
ЗІ СКОРОЧЕННЯМИ,  
ПОВНИЙ ВАРІАНТ  
СТАТТІ НА САЙТІ  
EDUCRIMEA/ ОСВІТА  
ДЛЯ КРИМУ

ЩЕ В ЮНАЦЬКІ РОКИ КЛИМЕНТ КВІТКА ПОСТАВИВ СОБІ ЗА МЕТУ: «ПЕРШІ СОРОК РОКІВ ЖИТТЯ – ГОТУВАТИСЯ ДО ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СТВОРИТИ ДЛЯ НЕЇ УМОВИ. НАСТУПНІ СОРОК РОКІВ – ЗДІЙСНЮВАТИ ТЕ, ДО ЧОГО ГОТУВАВСЯ». ЗАДУМАНЕ ВИКОНАВ, ЯК ПОНОТАХ, ТА НАВРЯД ЧИ ЦЕ БУЛО Б МОЖЛИВО, ЯКБИ СВОГО ЧАСУ ПОРЯД ІЗ НИМ НЕ БУЛА ЛЕСЯ УКРАЇНКА

## У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»



ЛІСОВЕ  
ГОСПОДАРСТВО  
УКРАЇНИ  
ВРЯТУВАЛО КРИМ  
ВІД ПІЩАНИХ  
БУРЕВІЇВ

## ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета  
Виходить із 31 грудня 1992 року  
Свідцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники  
Міністерство культури України  
Всеукраїнське товариство  
«Просвіта» імені Тараса Шевченка  
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції  
03040, м. Київ,  
вул. Васильківська, 1;  
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець  
Національне  
газетно-журнальне  
видавництво

Генеральний директор  
Андрій ЩЕКУН

Головний редактор  
Віктор Мерзвинський

Дизайн та верстка  
Марк Канарський

Поліграфічний комбінат  
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»  
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40  
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51  
Розповсюдження і реклама  
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не публікує колективні листи та звернення  
Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд.  
Передрук і відтворення текстових та ілюстраційних матеріалів «Кримської світлиці» – тільки з письмового дозволу редакції.

Передплата на газету  
Передплатна ціна на 2016 р.:  
1 місяць – 14,44 грн.;  
півріччя – 86,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс  
90269

Наклад 1000 прим.  
Ціна договірною



39

94020  
4 820157